

В.М. САЎЧАНКА

СКЛАДАНАЕ СІНТАКСІЧНАЕ ЦЭЛАЕ І ПЕРЫЯД ЯК МІКРАТЭКСТЫ Ў МАКРАТЭКСЦЕ

На аснове тэорыі тэкста, спецыфікі тэкстоўтварэння ў сучаснай рускай і беларускай мовазнаўстве разглядаюцца асноўныя якасці макратэкстаў, характэрныя для беларускай прозы і паэзіі, робіцца выснова: складаныя сінтаксічныя цэлыя і абзацы - абавязковыя элементы макратэкста, перафразавае адзінства аб'яднаюцца адной асноўнай (тэкстоўтваральнай) функцыяй.

The main qualities of macrotexts, characteristic of Byelorussian prose and poetry are examined in modern Russian and Byelorussian linguistics on the basis of text theory and specification of text-formation. The conclusion is that complex synthetic unities and paragraphs are obligatory elements of a macrotext: overphrase unities unite by a main function, that is text-formative.

Рознабаковаму аналізу тэксту прысвечаны шматлікія працы расійскіх даследчыкаў - І.Р. Гальперына, М.В. Ляпон, Е.А. Рэфяроўскай, Р.Я. Салганіка, Ю.А. Сарокіна, І.А. Фігуроўскага, К.А. Філіпава і інш. Іх даследаванні характарызуюць тэкст у структурна-лінгвістычных, псіхалагічна-лінгвістычных і семантычна-стылістычных адносінах, праводзяць паралель паміж сэнсавай структурай складанага сказа і тэксту, прапануюць пэўныя заканамернасці тэкставай арганізацыі, спрабуюць вылучыць некаторыя структурныя

элементы, сярод якіх найбольш часта называюцца складанае сінтаксічнае цэлае (ССЦ) і кампанент тэксту. Шматпланавым падыходам хутчэй за ўсё і абумоўлена неаднастайнае тлумачэнне паняцця «тэкст». Так, паводле І.Р. Гальперына, «тэкст - гэта вынік моватворчага працэсу, які валодае завершанасцю, аб'ектываваны ў выглядзе пісьмовага дакумента, літаратурна апрацаваны ў адпаведнасці з тыпам гэтага дакумента, твор, які складаецца з назвы (загалоўка) і шэрага асобных адзінак (звышфразавых адзінстваў), аб'яднаных рознымі тыпамі лексічнай, граматычнай, лагічнай, стылістычнай сувязі, мае пэўную мэтанакіраванасць і прагматычную ўстаноўку» (Гальперин 1981, 18). У даным азначэнні вылучаюцца асноўныя анталогічныя і функцыянальныя ўласцівасці тэксту - завершанасць і заканамернасць арганізацыі, якая ў сваю чаргу абапіраецца на змест твора і ў значнай ступені прадугледжвае семантычную ўзаемазвязанасць і ўзаемаабумоўленасць тэкставых структурных элементаў.

Характарызуючы тэкст з пункту погляду псіхалінгвістыкі, Ю.А. Сарокін разглядае яго як «перш за ўсё паняцце камунікацыйнае, арыентаванае на выяўленне спецыфікі пэўнага роду дзейнасці: толькі на гэтай аснове магчымы плюралізм азначэнняў паняцця "тэкст", абумоўлены разнастайнасцю відаў дзейнасці» (Сорокин 1985, 8). Такім чынам, гэты даследчык успрымае тэкст як пэўны набор знакаў, які спрыяе ажыццяўленню працэсу ўзаемадзеяння рэфэрэнта (стваральніка тэксту) і рэцыпіента (успрымальніка тэксту). Пры ўсім гэтым цэласнасць і звязнасць тэксту абумоўлены тым жа імкненнем да найбольш поўнага двухбаковага ажыццяўлення камунікацыі. М.В. Ляпон у сваю чаргу прапануе чатыры канцэпцыі тэксту: 1) акцэнтаванне на вынікова-статыстычных уласцівасцях (тэкст уяўляецца як інфармацыя, адчужаная ад свайго носьбіта і зафіксаваная ў паслядоўнасці сэнсава аб'яднаных выказванняў); 2) падкрэсліванне працэсуальнасці тэксту і разгляд апісанага аб'екта ў адносінах да рэальнага творцы і ў адносінах да моўнай сістэмы; 3) вылучэнне на пярэдні план каузальнага пачатку, г. зн. разгляд тэксту як прадукту маўленчай дзейнасці чалавека; 4) акцэнтаванне ўвагі на тэкставым статыфікацыйным характары: падыход да тэксту як да найвышэйшага ўзроўню моўнай сістэмы, які выконвае асаблівую ролю ў камунікацыйным працэсе (гл. Ляпон 1986, 3-4). Прыводзячы слушныя абгрунтаванні розных канцэпцый, М.В. Ляпон імкнецца, аднак, знайсці нейкі прамежжавы інварыянт, які мог бы сінтэзаваць найбольш сталыя ўласцівасці тэксту. Некаторыя расійскія даследчыкі (В.В. Адзінцоў, Л.А. Каменская, А.І. Гаршкоў і інш.) прапануюць вылучаць пэўныя сістэмныя ўласцівасці тэксту, пры адначасовым спалучэнні якіх нейкая паслядоўнасць сказаў можа лічыцца тэкстам. К.А. Філіпаў нібы ў якасці падагульнення розных тэарэтычных палажэнняў прапануе сем наступных крытэрыяў тэкстуальнасці: кагезія, кагерэнтнасць, інтэнцыяльнасць, акцэптабельнасць, інфармацыйнасць, сітуацыйнасць і інтэртэкстуальнасць (гл. Филиппов 1989, 13). Сапраўды, тэкстуальнасць абумоўлена ўзаемазвязанасцю лексічных і граматычных сродкаў, зместу і структуры, паслядоўнасцю выказвання і імкненнем не толькі вылучыць галоўную думку, але і падаць новую інфармацыю ў залежнасці ад апісанай сітуацыі, урэшце тэкстуальнасць абумоўлена і сувяззю паміж тэкстамі аднолькавага тыпу і жанру маўлення.

У беларускім мовазнаўстве вывучэнне тэксту ў большасці выпадкаў зводзіцца да лінгвістычна-стылістычнага падыходу (М.Я. Цікоцкі, Л.І. Бурак, А.К. Юрэвіч, М.В. Абабурка). Аўтары «Слоўніка лінгвістычных тэрмінаў» (П.У. Сцяцко, М.Ф. Гуліцкі, Л.А. Антанюк) тлумачаць тэкст як «напісанае, надрукаванае (выказванне, абзац, раздзел твора і г. д.) або выказанае вусна паведамленне, якое характарызуецца сэнсавай і структурнай завершанасцю, яго можна ўзнавіць, паўтарыць у тым самым выглядзе» (Сцяцко 1990, 152).

Такім чынам, прыведзеныя азначэнні прадугледжваюць акцэнт на некалькі розных семантычных, лінгвістычных і псіхалагічных асаблівасцях тэксту, аднак у большасці вылучаюць адзінства яго структурна-семантычнай і стылістычнай арганізацыі. І расійскія, і беларускія лінгвісты вызначальнымі структурнымі кампанентамі тэксту найчасцей называюць ССЦ, радзей - абзац, яшчэ радзей - перыяд, хоць і прапануюць у якасці іх асноўных характарыстык сэнсавую і структурную завершанасць. Зыходзячы са шматаспектнага аналізу значнай колькасці названых структурных элементаў (ССЦ, перыяду і абзаца), мы ставім гэтай даказаць, што ССЦ і перыяд выступаюць у гэтай ступені паўназначнымі, адносна завершанымі адрэзкамі тэксту, маюць усе ўласцівасці макратэксту і таму могуць функцыянаваць як адносна самастойныя адзінкі (мікратэксты). Абзац жа, які таксама суадносіцца са звышфразавымі адзінствамі (як ССЦ і перыяд), можна назваць мікратэкстам толькі пры ўмове яго супадзення хоць бы з адной з названых канструкцый. Паспрабуем прасачыць, як паслядоўна праяўляюцца асноўныя ўласцівасці макратэксту (кагезія, кагерэнтнасць, інтэнцыяльнасць, акцэптабельнасць, інфармацыйнасць, сітуацыйнасць і інтэртэкстуальнасць) у ССЦ, перыядзе і абзацы, узятых з праяўнага і вершаванага маўлення:

І. Ён даведаўся, што памрэ, у той самы дзень, калі карані ўпершыню пасля зімовага нябыту, спачатку насцярожана, а потым усё больш прагна пацягнулі з адталае зямлі яе бунтоўныя п'янкія сокі, і тыя пабеглі вышэй і вышэй, да галін і галінак, да сучка, што з восені ўчэпіста трымаў выпетраны бурштынавы лісток, які можна будзе скінуць толькі тады, калі пупышкі радасна і ўрачыста пырснуць новай пяшчотна-клейкай зелянінай.

Салодкая дрыготка прабегла па ўсім яго агромністым целе, і клён прагнуўся. Ён страпануў веццем і ўсцешана ўбачыў са сваёй высачыні тое, што сніў усю доўгую завейную зіму: жоўта-блакітную, як ясны восеньскі дзень, хату, сядзібу, усю невялікую, багатую на сады вёску, поплаў з белымі плямамі гусей і няроўны лілавата-зялёны мур лесу, дзе ён, клён, калісьці нарадзіўся і адкуль прыйшоў летась ласы на садавіну вожык, прыйшоў ды, зладзіўшы ў ямцы непадалёк кубло, так і застаўся ў садзе зімаваць - порсткі колкі клубочак, маленькую кволую цеплыню якога клён адчуваў скрозь сон у зімовую халадэчу.

Захмялелы малады вецер, напоены таемнымі паўзабытымі ляснымі пахамі, лашчыў ягоныя галіны, у небе цурчэў цененькі струменьчык жаўруковае песні, а ўнізе, пераходзячы ад яблыні да яблыні, гаспадар збіваў шастом чорныя леташнія гнілякі, і ад гэтага маўклівага карчавітага чалавека ў зашмальцаванай скуранцы шло лагоднае цяпло.

І раптам клён адчуў нешта нядобрае, дыхнула холадам, як быццам на сонца набегла хмара. (У. Арлоў. Клён);

II. Калі ён загараецца аднойчы - /Агонь начлежны / ці агонь купальны, / Агонь ахоўны / ці агонь знішчальны, / Агонь сігнальны / ці агонь мяцежны, / Агонь духоўны / ці агонь пасмешны, / Агонь суцешны / ці агонь грахоўны, / Агонь прывальны / ці агонь бунтоўны, / Агонь акружны / ці агонь аслабны, / Агонь прывабны / ці агонь пакутны, / Агонь прыблудны / ці агонь прабудны, / Агонь бадзьяжы / ці агонь ахвярны, - / Агонь расказа, / не пагасне марна. / Агонь не згіне, пройдзе праз вякі!.. (В. Зуёнак. Лукам'е)

Прыведзеныя ССЦ (I) і перыяд (II) выступаюць у якасці ўступных частак названых твораў, з'яўляюцца іх завязкай і адначасова паводле сэнсу ўспрымаюцца як адносна завершаныя цэласныя адзінкі, чаму ў значнай ступені спрыяе ўзаемадзеянне і ўзаемаўплыў кагезіі і кагерэнтнасці. **Кагезія** прадугледжвае наяўнасць знешніх лексічных і граматычных сродкаў сувязі структурных элементаў ССЦ і перыяду, **кагерэнтнасць** абумоўлена існаваннем унутранай сувязі паміж адзначанымі элементамі і непасрэдна мае дачыненне да зместавага адзінства тэксту. Так, ажыццяўленню кагезіі ў ССЦ

дапамагае выкарыстанне асабова-ўказальнага займенніка *ён* (яго семантычная значнасць і напоўненасць узмацняюцца праспекцыйным значэннем - несці істотную сэнсавую нагрузку ў зачыне ССЦ, накіроўваючы ўвагу рэцыпіента да наступнага паведамлення), паўтор слоў, тэматычна блізкая лексіка, разнастайныя граматычныя сродкі (перавага аддаецца менавіта складаным сказам, якія паводле аўтарскай задумы найбольш поўна адпавядаюць стварэнню цэласнай карціны выказвання). Кагерэнтнасць цесна ўзаемазвязана з кагезіяй, бо менавіта выбар знешніх сродкаў сувязі ў значнай меры забяспечвае сувязь паміж сумежнымі сказамаі ўнутры ССЦ, уплывав на вылучэнне і суадноснасць яго структурных элементаў, а таксама абумоўлівае сувязь з іншымі структурнымі элементамі тэксту. Зачын і канцоўка працытаванага ССЦ вылучаюцца семантычнай блізкасцю, у той час як сярэдняя частка - развіццё думкі - нібы кантрастуе зместам з зачынам і канцоўкай. Канцоўка адначасова выступав і сэнсавым завяршэннем апісання неапраўданых надзей, мар, якім не суджана збыцца, і вяртае паведамленне да першапачатковай інфармацыі, з'яўляючыся зачынам новага ССЦ, што выразна характарызуе кагезію і кагерэнтнасць як неад'емныя рысы і ўсяго тэксту, і прыведзенага ССЦ.

Аналагічныя сродкі сувязі спалучаюцца і ў праілюстраваным перыядзе: такое ж праспекцыйнае значэнне мае займеннік *ён*, ужыты ў пачатку павышэння танальнасці перыяду; значная семантычна-стылістычная роля адводзіцца анафары: паўтораны элемент *агонь* не проста канцэнтруе ўвагу на ўласным лексічным значэнні і лексічным значэнні спалучаных з ім кантэкстуальна антанімічных адзінак, не проста падводзіць адносны вынік разважаннем на акрэсленую тэму, але і накіроўвае да грунтоўнага роздуму над сэнсам выказанага, да развіцця думкі, а значыць, да наступнай інфармацыі, да наступнай часткі тэксту.

Сукупнасць разнастайных сродкаў (лексічных, фразеалагічных, марфалагічных, сінтаксічных) становіцца тэкстам дзякуючы **інтэнцыяльнасці**, г. зн. пэўнаму намеру аўтара і здольнасці рэалізаваць свой намер праз адпаведныя маўленчыя сродкі. Інтэнцыяльнасць можа быць выражана як экспліцытна, так і імпліцытна. У працытаваных урыўках экспліцытныя і імпліцытныя сродкі пераплятаюцца настолькі цесна, што іншы раз паміж імі цяжка правесці мяжу. Узаемаперапляценне імпліцытнасці і экспліцытнасці адбываецца пры імкненні аўтара накіраваць выказванне да рэцыпіента, які ў сваю чаргу, абапіраючыся на сукупнасць і камбінаванне ўжытых элементаў вобразнасці, на грамадскую сітуацыю, урэшце, на ўласны жыццёвы вопыт, цэласна ўспрымае гэта выказванне. Магчымасць рэцыпіента асэнсаваць накіраванае на яго паведамленне (**акцэптабельнасць**) залежыць у многім не толькі ад аўтарскай пазіцыі, ад імкнення і ўмення перадаць сваю думку, але і ад псіхалагічнай здольнасці рэцыпіента ўсвядоміць прапанаваную інфармацыю. Зусім не выключаецца, што розныя рэцыпіенты могуць пазознаму ўспрымаць адзін і той жа як мікра-, так і макратэкст.

Сувязь інтэнцыяльнасці і акцэптабельнасці відавочная і пры аналізе перыяду: В. Зуёнак семантычна і эмацыянальна падкрэслівае слова *агонь*, бо перакананы ў тым, што яно найпаўней ахоплівае жыццёвыя супярэчнасці і можа дапамагчы стварэнню шырокай карціны падзей, выбраных для апісання. Увогуле ўсё павышэнне танальнасці перыяду пабудаванае на анафарычным паўторы слова *агонь* і спалучэнні з ім кантэкстуальных антонімаў, індывідуальна падабраных аўтарам для найбольш грунтоўнай рэалізацыі свайго намеру - уздзеінічаць на эмацыянальную сферу чытача, выклікаючы тым пэўныя асацыяцыі, максімальна набліжаныя да тых, якія і імкнуўся стварыць камунікатар. Адзінства інтэнцыяльнасці і акцэптабельнасці яшчэ раз пацвярджаецца ў паніжэнні танальнасці: аўтар хоць і імпліцытна, аднак даволі выразна і зразумела падкрэслівае, што расповед

будзе ісці пра векапомныя падзеі, памяць пра якія ніколі не згасне (*Агонь раскажа, не пагасне марна. Агонь не згіне, пройдзе праз вякі!*.); рэцыпіент, ужо настроены самой формай выказвання, а таксама выбранымі маўленчымі сродкамі, паступова прыходзіць да прапанаванага аўтарам вываду як адзіна магчымага ў пэўнай сітуацыі. Успрыманне тэксту ў такім выглядзе будзе стопрацэнтным. Інтэнцыяльнасць ССЦ і перыяду цалкам абумоўлена **сітуацыйнасцю**: для рэалізацыі свайго намеру камунікатар (рэферэнт) павінен правільна і найбольш дэтальна прааналізаваць тую ці іншую сітуацыю, каб затым адэкватна падаць яе ў тэксце. А паколькі макратэкст складаецца з невялікіх паводле аб'ёму кавалачкаў - мікратэкстаў, то такое асэнсаванне ў цэлым адбываецца нібы ступеньчатым шляхам: можна сказаць, як мікратэкст суадносіцца з макратэкстам, так і мікрасітуацыя суадносіцца з макрасітуацыяй. Такім чынам, асэнсаванню макрасітуацыі дапамагае асэнсаванне мікрасітуацый, адпаведных пэўным часткам тэксту - ССЦ ці перыяду.

Як кожны текст змяшчае новую інфармацыю (прычым навізнай інфармацыі ў пэўнай ступені характарызуецца і любы сказ), так і кожнае ССЦ, кожны перыяд відавочна валодаюць **інфармацыйнасцю**: наступнае ССЦ і наступны перыяд (і які выступае ў якасці асобнага ССЦ, і які ўключаецца ў ССЦ) вылучаюцца ў якасці новага, часам нечаканага паведамлення. Насычанасць тэксту інфармацыйнасцю адбываецца нахталт ланцужка: сказ (перыяд) - ССЦ - тэкст, прычым неабходна заўважыць, што перыяд, часта супадаючы паводле структуры са сказам (простым ці складаным), не з'яўляецца абавязковым, неад'емным элементам тэксту; выкарыстанне перыяду цалкам залежыць ад інтэнцыяльнасці і сітуацыйнасці. **Інтэртэкстуальнасць** як абавязковая рыса любога тэксту ўласціва і для яго структурных адзінак - ССЦ і перыяду: аўтар стварае макратэкст з больш дробных адзінак, свядома прымяняючы вопыт напісання тэкстаў такога ж тыпу, а значыць, і вопыт ужывання ў іншых тэкстах, разнастайных па будове ССЦ і перыядаў.

Такім чынам, стварэнне любога мікратэксту (у нашым выпадку ССЦ і перыяду) адбываецца паводле пэўнай схемы, шаблону (праяўленне **інтэртэкстуальнасці**), кожнае ССЦ і кожны перыяд нясуць на сабе пэўны адбітак **сітуацыі**, вылучаюцца навізнай **інфармацыі**, узаемаперапляценнем **кагезіі** і кагерэнтнасці, **інтэнцыяльнасці** і **акцэптабельнасці**. Прычым адзначаныя ўласцівасці характэрныя для ўсяго мікратэксту (або макратэксту) толькі ў сваёй сукупнасці, знікненне хоць бы нейкай адной з іх абавязкова прыводзіць да страты іншай (ці іншых), а гэта значыць - да пазбаўлення магчымасці лічыць адпаведную частку мікратэкстам (як у выпадку са сказам, калі ён не роўны перыяду, або з абзацам, калі ён не роўны ССЦ).

Працытаванае ССЦ уключае чатыры абзацы, кожны з якіх (акрамя другога) у сваю чаргу ўяўляецца як адзін складаны сказ, што ўжо само па сабе не адмаўляе інфармацыйнасці. Сітуацыйна асэнсаваны адпаведна ўключаным мікратэмам і падзел на абзацы (*клён даведаўся, што памрэ; клён прагнуўся; вясна; прадчуванне нядобрага*). Такое абзацаванне адбываецца ў сувязі з інтэртэкстуальнасцю - аўтар больш ці менш свядома прымяняе вопыт падзелу на абзацы іншых тэкстаў. Што да астатніх рыс тэксту (кагезіі і кагерэнтнасці, інтэнцыяльнасці і акцэптабельнасці), то іх праяўленне ў прыведзеных пасобку абзацах значна аслаблена: выражэнне думкі не мае дастатковай завершанасці, толькі прачытанне кожнага наступнага абзаца спрыяе найбольш поўнаму развіццю думкі - гэта значыць, што рэалізацыя інтэнцыяльнасці адбываецца не ў кожным асобна ўзятым абзацы, а менавіта ў сукупнасці ўсіх абзацаў. З адзначанага вынікае немагчымасць акцэптабельнасці: натуральна, што рэцыпіент можа ўспрыняць і асэнсаваць

толькі тую мікра- або макрачастку твора, у якой рэалізавана поўна ці хоць бы адносна поўна нейкая аўтарская задума. Праяўленне кагезіі і кагерэнтнасці відавочна толькі пры сукупнасці абзацаў. Сугучнасць першага і чацвёртага абзацаў адносна завяршае выказаную аўтарам думку, утвараючы тэматычна акальчаванае ССЦ, і выразна ілюструе спалучэнне кагезіі і кагерэнтнасці для ажыццяўлення гэтай сувязі.

Па сутнасці, валодаючы ўсімі прыкметамі макратэксту, асобнае ССЦ і асобны перыяд не адмаўляюць, а толькі падкрэсліваюць права на самастойнае існаванне. Аднак варта заўважыць, што адзначаныя рысы характэрны для вылучаных элементаў тэксту толькі ўмоўна, асабліва адносна іншых структурных адзінак і ўсяго тэксту ў цэлым. Любое ССЦ, любы перыяд, вырваны з макратэксту, пакідаюць у сабе своеасаблівыя адзнакі сувязі з суцэльным тэкстам: толькі ў наступных частках развіваецца думка аб тым, чаму клён прадчуваў смерць і чаму агонь мае такую сілу, стваральную і разбуральную, велічную і адначасова жудасную.

У невялікіх паводле аб'ёму жанрах мастацкіх твораў (апавяданне, верш, байка) ССЦ і перыяд могуць быць роўнымі макратэксту (напрыклад, у «Казках жыцця» Я. Коласа; «Апоўначы» Я. Брыля; «Мне здалася, што ты мяне аклікнула...» і «Ты не хавайся, не ўцякай...» М. Танка; «Герой» і «На нягоды жыцця не жалцеся...» П. Панчанкі і інш.). У выпадку супадзення ССЦ (або перыяду) з макратэкстам названыя тэкстуальныя адзінкі пазбаўляюцца ад пэўнай умоўнасці і адноснасці, набываюць самастойнасць і цэласную ўзаемасувязь усіх адзначаных прымет тэкстуальнасці. Абзац жа, хоць і можа выступаць важным структурным кампанентам, здольны ўплываць на фарміраванне ідыястылю, аднак, таксама вырваны з кантэксту, калі толькі не роўны ССЦ (перыяду) або калі не ўключае некалькі ССЦ (перыядаў), часта аказваецца пазбаўленым некаторых крытэрыяў тэкстуальнасці і перастае ўспрымацца нават як адносна самастойны тэкставы элемент. Асабліва выразна такая залежнасць адчуваецца ў абзацах, звязаных злучальнай і падпарадкавальнай сувяззю, а таксама ў парцэляваных і сегментаваных абзацах.

ССЦ і абзац з'яўляюцца абавязковымі, неад'емнымі элементамі макратэксту: як сказ складаецца з асобных слоў, а ССЦ - са сказаў, так і макратэкст арганізуецца з некалькіх своеасаблівых будаўнічых адзінак - вельмі часта ССЦ; інакш кажучы, макрасэнс заключаецца толькі ў сукупнасці мікрасэнсаў. Ужыванне перыяду абумоўлена хутчэй стылістычнымі мэтамі, індывідуальнасцю аўтара, яго светаўспрыманнем, здольнасцю да абагульнення разнастайных падзей, прымет ці з'яў, тэматыкай і праблематыкай твора. ССЦ і перыяд выступаюць не толькі як важныя структурныя, сінтаксічныя і стылістычныя кампаненты макратэксту, але і валодаюць усімі яго ўласцівасцямі, што значыць: яны могуць функцыянаваць у якасці самастойных (або адносна самастойных) адзінак тэксту. Абзац мае рысы тэкстуальнасці ў значна меншай ступені і толькі ў тым выпадку, калі супадае з ССЦ або перыядам. У гэтых адносінах пераважае структурна-стылістычная ці лагічна-семантычная функцыя абзаца. У сваю чаргу абзац і ССЦ уяўляюцца як абавязковыя, неад'емныя адзінкі макратэксту, перыяд жа абумоўлены тэматыкай і праблематыкай твора, ідыястылем. Такім чынам, цесна ўзаемадзеянчаючы паміж сабой, узаемадапаўняючы адно аднаго, звышфразавыя адзінствы (абзац, перыяд і ССЦ) па-рознаму арганізуюцца ў розных макратэкстах і могуць валодаць некалькі рознымі ўласцівасцямі і здольныя выконваць розныя функцыі (як у сэнсе адметнасці функцый кожнага звышфразавога адзінства паасобку, так і ў сэнсе адметнасці функцый абзаца, ССЦ і перыяду ў кожным новым тэксце), але аб'ядноўваюцца адной, асноўнай і для кожнага звышфразавога адзінства паасобку, і для разам узятых звышфразавых адзінстваў, - тэкстаўтваральнай функцыяй.

ЛІТАРАТУРА

Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования. М., 1981.

Ляпон М. В. Смысловая структура сложного предложения и текст: К типологии внутри-текстовых отношений. М., 1986.

Сорокин Ю.А. Психо-лингвистические аспекты изучения текста. М., 1985.

Филиппов К.А. Лингвистика текста и проблемы анализа устной речи: Учеб. пособие. Л., 1989.

Сцяцко П.Ф., Гуліцкі М.Ф., Антанюк Л.А. Слоўнік лінгвістычных тэрмінаў. Мн., 1990.

Паступіў у рэдакцыю 12.01.06.

Вольга Мікалаеўна Саўчанка - аспірантка кафедры беларускай мовы Магілёўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А.А. Куляшова. Навуковы кіраўнік - доктар філалагічных навук, прафесар М.В. Абабурка.